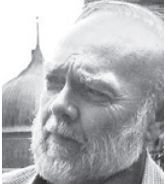

Kjak

Virgar T. Dalsgaard

Teir studentikosu reyðlingarnir

Fleiri hava longu ummælt bókina »Tey sóu reytt« hjá Páll Holm Johannesen, m.a hevur Bergur Djurhuus eina skilagóða umrøðu av bókini í Dimmalætting medio december. Eg loyvi mær kortini at supplera við nøkrum søguligum upplýsingum, sum hvørki Bergur ella Páll kunnu vita av, og sum teirra ”keldur” hava lopið um ella dult fyri teimum, antin av berum gáløysni ella við vilja.

Audiatu et altera pars

Bókin hjá Páll er avgjørt skrivað við góðum vilja, men skal man gera dokumentariskan journalistikk um **so** feska søgu, mugu keldurnar verða nógvar ferðir breiðari og meira umfatandi, enn hjá Páll. Hann hevur t.d. mest havt leysaprát við **reyðlingarnar sjálvar** og letur teir vera krónvitni og **høv-uðskeldur um teirra egna aktivitet**. Ein høvuðskelda tykist vera Gunnvør Hoydal, og so verður objektiviteturin hareftir. Hetta gevur bókini, sum Bergur eisini nevnir, risastóra slagsíðu. T.d. fær man næstan ta fatan, at Framamenn longu í 60´unum skuldu vera ein fryktaður maktfaktorur í tí føroyska útisetalívinum, og at teir høvdu vælvitjaðar og fjölmentar studentafundir. *Hetta er faktueli blóðskeivt.*

Skal man strukturera Framasøguna kronologiskt, er tað neyðugt at skilja hvast millum tíðina fram til heystið 1968, tá ið **Atli Dam, meginfiggindin hjá framamonnum** fór til Kuwait at arbeiða og gav framonnum pláss til at anda og politiskt skotbrá til at missionera og indoktrinera tann politiskt labila skaran av studentaungdóminum. Fleiri framamenn høvdu beinleiðis á orði, tá ið Atli var farin úr Kjøpinhavn: »*Når katten er ude, danser musene på bordet!*«

Eg fari tí at viðgera tað fyrri skeiðið í einum parti fyri seg, meðan tann absurda tíðin aftaná 1968 má viðgerast

í einum øðrum parti. Tíðin eftir 68 verður nevniliga merkt av antiautoriterum ungdómsuppreistri og so-nevndum »hippie-kulturi« afturvið markantum fraktiónsdannils í øllum **reyðlinga-umhvørvinum**. Tá fóru teir næstan at berjast líka so nógv sínamillum sum móti tí »kapitalistiska« borg-araskapinum

Fyrsti partur

Framamenn vóru líka frá 1962 til 1968 ein pinkulitil smákomisk kommunistisk sekt í tí føroyska studenta-umhvørvinum, og tað var avgjørt ikki Framin, men Studentafelagið, sum tá var okkara stóra fjølmenta *forum* og *arena* fyri politiskar hólmgongur og debattir, umframt als kyns annan kulturrellan aktivitet. Framamenn komu sjálvandi eisini við til okkara fundir, men teir høvdu *eina rættiliga marginala* rollu, sjálvst um teir viðhvørt royndu at markera seg við ekstremum sjónarmiðum.

Atli Dam var tá tann politiskt mest dominerandi maðurin í útisetahæiminum, og hann var sam-stundis *tann mest óforsónligi mót-støðumaðurin hjá framonnum*. Ein ofta citerað teori er, at Framin varð stovnaður, tí tjóðveldismenn í Føroyum skuldu ræðast bæði fólkatingsmannin Jóhan Nielsen, og Atla, sum høvdu fingið so stóra fólkaeydnu millum útisetar. Atli var oddamaður fyri javnaðarfraktiónini í Studentafelagnum, og hon var tann størsta og hevði á nógvum fundum til ítriv at petta tey infantilu og fjákutu argumentini hjá Framamonnum sundur í kommunistiskar molar. Atli plagdi at karakterisera framamenninar sum pubertilar salonkommunistar og fjarstýrðar ørindadreingir hjá DKP. Tað hóvaði teimum lítið, men teir komu í defensivin á fundum hvørja ferð. Aftur fyri spældu teir raskir menn og kompenseraðu við at

útgeva tað láturliga blaðið Framan, sum *kanska* imponeraði ella forargaði *onkran* heimaføroying, men flestir útisetar hildu, at blaðið bæði var hjálparleyst, veruleikafjart og stakilla skrivað, burtursæð frá teimum fáu stubbum, sum tann málkøni André Niclasen komponeraði.

Tá ið man veit, hvussu hvast orðaskiftið var millum okkum socialdemokratar og framamenninar, er tað fantastiskt at síggja, at Páll er komin til tað úrslit, at Óli Breckmann og Dimmalætting skuldu vera teirra størstu

Fyri okkum var og bleiv Framin ein klika av forstokkaðum fantastum, sum forlongdu sær pubertetin við kommunistiskum spøluni og fjákalótum

figgindar. Hetta er ein lög-in eftirrationalisering, tí framamen ræddust valla fólkaflokkinn, men teir ræddust avgjørt Atla! Páll hevur eisini tað postulat, at fleiri javnaðarmenn vóru í Framanum.

Gaman í, kanska hava teir billað sær inn, at teir vóru socialdemokratar, men tað góðkendi Atli aldrin; hann var forharmaður og roknaði teir sum fráfallnar, so leingi sum teir vóru limir av Framanum. At so nakrir av reyðlingunum seinni kvittaðu við Framan og gjørdust limir av javnaðarflokkinum, **er eitt heilt annað mál**.

Men fyri okkum var og bleiv Framin ein klika av forstokkaðum fantastum, sum forlongdu sær pubertetin við kommunistiskum spøluni og fjákalótum.

Framamenn søgdu sjálvir um javnaðarmenn, at vit vóru teirra absolutti høvuðsfiggindi, og vit fingi eisini javnan at vita, at vit vóru revisionistar og socialistiskir ”klassasvíkjarar”. Hesi eyknevni høvdu teir tó ikki tik-ið úr egnum barmi; hetta

var plagiat og teir klassisku fótatraðks-flosklarnir, sum teir vórðu mataðir við hjá DKP og teirra einoygda mál-gagni, »Land og folk«.

Tað, sum eyðkendi flestu framamenn, var, at teir næstan aldrin gjørdur sær egnar tankar; men gloypstu øllum harraboðum úr Kreml. Vit høvdu nógvar verbalar samanbrestir við reyðlingarnar, bæði í smáum bólkum, á matstovum, á vertshúsum og sjálvandi á størri fundum, og felags-nevnrin var altíð tann, at teir vórðu trongdir upp í ein krók og barnsliga trúttandi bóru í bótufloka

fyri bæði sovjettiskan, cubanskan og kinesiskan yvirgang, uttan nøkur onnur argument enn, at teir høvdu patenterað sannleikan ella, at vit brúktu CIA og Washington sum keldur. Teir dugdu og vildu ikki síggja, at vit hvørki vildu vita av einum sovjettiskum ella einum amerikonskum sannleika, men heldur lurtaðu eftir Olof Palme, Willy Brandt og øðrum, sum kendu **ta triðju leiðina**. Endiliga vóru hópini av neutralum europeiskum tíðindakeldum at oysa úr. Hesar ignoreraðu reyðlingarnir heilt.

Forstokkadir betongdreingir

Úr tí banalu hendinga-rúgvuni kann eg nevna hesi dømi, sum kunnu dokumentera, hvussu heilavaskaðir, teir vóru ella lótust at vera:

Teir leikaðu í um Viet Nam-kríggið næstan sum um, teir vóru teirra einastu, sum and-øvdur í móti, og vildu ikki viðurkenna, at størsti og mest effektiv kritikin móti Viet Namkríggnum ikki var nakar kommunistur,

men javnaðarmaðurin, **Olof Palme**.

Og sjálvst um vit alsamt fingi tíðindi um dagligt nervakríggj og surrealistiskar tilburðir við Berlinmúrin, fyri ikki at tosa um jólamorðini í 1963 og 1965, umframt als kyns chikanu av vesturberlinarum, so trúttaðu teir flestu reyðlingarnir, at Berlinmúrurin var eitt politiskt bragd! Heiðursmannin og javnaðarmannin Willy Brandt brúktu teir als kyns ókvæmisorð um, tí hann ikki vildi lúta fyri kommunistiskum trýsti.

Hóast óhugnaligar rættargongdir móti skrivandi russarum sum Alexander Ginsburg, Andrej Sinjavskij og Julij Daniel, so sótu framamenn dagliga á Kannibalinum og fortaldu, at slíkir skribentar **høvdu uppiborið langa fongsulsrevsing**. T.d. skrivaði Sinjavskij um *Kolyma*, sum var minst líka so fúl fangalega sum koncentratiónslegan, Dachau. Felagskapin Amnesty International lögdu framamenn fyri sviðandi hatur og agiteraðu hysteriskt fyri boykotti av felagnum, tí A.I. vildi hjálpa politiskum fangum í Sovjetruslandi. Systemkritikin og atomfysikarin, Sacharov var systematiskt svínaður út av Framamonnum, tí hann loyvdi sær at mót-mæla ørskapinum í Sovjetsamveldinum.

Solzenitsjin var álopin av reyðlingunum fyri avdúkingarnar av Gulag-fangalegunum. Harafturímóti hildu fleiri reyðlingar, at teir kinesisku reyðgardistarnar, sum saboteraðu alla universitetsundirvísing og gamla kinesiska mentan í árávis, vóru maoistiskar hetjur, sum av røttum beindu fyri leivdunum frá tí borgarliga samfelagnum.

Tá ið tanks rullaðu inn í Prag í august 1968 vóru onkrir reyðlingar eitt sindur fjálturskotnir eina stutta tíð, men skjótt kundu teir mest dogmatiskum fanatikararnir fortelja okkum, at invasióin var ein neyðug og tiltrongd **”hjálp”** til tað tjekkiska

fólkið. Her leggur Páll Johannesen *André Niclasen* undir at vera kompromisleysan í tí málinum. Tað er løgið, tí eg minnst væl fundir í Kjøpinhavn á heysti 1968, har júst André fekst at viðganga, at invasióin var ein skemdargerð. Hetta fingust nógvir av hinum dogmatikarunum ikki til! So her er Páll heldur ikki rætt informeraður! Síðst í 60´unum fóru reyðlingarnir Guð hjálpi okkum at verja og vísa stórt forstáls fyri bæði Brigade Rosso í Italien og Rote Armé í Týsklandi. Hesir báðir terrorbandar vórðu júst stovnaðir av vælbjargaðum miðalklassaungdómi, sum keddi seg og vildi **spæla socialismu**. Teirra barndómur líktist ikki sørt tí lýggja og sorgleysa uppvøkstrinum hjá mongum framamanni (*Ger skálkinum gott, hann lønar tær við háð og spott*).

Postulatið hjá Páll, at flestir reyðlingar seinni eru blivnir javnaðarmenn, kann eg ikki góðtaka: Kjartan, Gunnar og Gunnvør Hoydal eru tað avgjørt ikki. Hans Jacob Debes var tað ikki. Georg Egholm heldur ikki. Líggjas í Bø er beinleiðis javnaðarfiggindi. Men øll hesi fólk vóru plágað av kolossalari undirlutakenslu, sum tey kompenseraðu fyri við nationalistikari megalomani, sjálvst um teirra týðningur ikki var nógv størri enn hjá tí hananum, sum heldur, at sólin kemur upp, tí hann gelur! Tey goyðu nógv undir vaðingini og millum skinns og hold, men sluppu ongantið politiskt ordiliga upp í part. Harumframt vóru tey allatíðina *illa camouflerað* tjóðveldisfólk!

Í øðrum parti fari eg at viðgera tíðina frá heysti 1968 til Berlinmúrurin dettur í 1989. Ein stóran part av tí tíðarskeiðinum var teirra fyrirverandi meginfiggindi, Atli blivin løgmaður heima í Føroyum. Tað var ein herviliga eksistentiel avbjóðing hjá teimum, men ein heilt onnur søga, sum vit koma aftur til í einum seinni blaði.